מעשה רוקח על המשנה — פתיחה לשיתא סדרי משנה

פתיחה לשיתא סדרי משנה

כבר כתב הגאון בעל תי"ט דנקטינן בסידורן זמ"ן נק"ט כמימרא דריש לקיש בפרק במה מדליקין (שבת לא, א) ואסמכינהו אקרא "והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ודעת וגו'". וכן הוא בתקוני זוהר הנדפס עם חמדת צבי בדף ל' ע"ב באריכות "ואלין שית סדרי משנה באורח רזא אינון", יעו"ש.

(פה מבואר טעם נפלא על מנין פרקים שבכל סדר וסדר)

וכן בתפלה הנדפס בשערי ציון לאומרו קודם לימוד משניות תמצא שסידרן הכי על פי קבלה.

סדר זרעים בחסד דנוקבא דז"א.

וסדר מועד בגבורה.

וסדר נשים בת"ת.

וסדר נזיקין בנצח.

וסדר קדשים בהוד.

וסדר טהרות ביסוד.

והכל בנוקבא דז"א יעו"ש.

ועל פי זה מצאתי טוב טעם ודעת שרבינו הקדוש סידר בסדר זרעים ע"ד פרקים. ובסדר מועד פ"ח פרקים. ובסדר נשים ע"א פרקים. ובסדר נזיקין ע"ד פרקים עם פרק "שנו חכמים". ובסדר קדשים צ"א פרקים. ובסדר טהרות קכ"ו פרקים. סך הכל תקכ"ד פרקים כמנין תלמוד בבלי. והנני מבארם אחת לאחת.

בסדר זרעים יש ע"ד פרקים כמנין בחסד, שכך הוא בתפלה הנ"ל שסדר זרעים הוא בחסד, וגם על פי נגלה יש ליתן טוב טעם על פי הגמרא הנ"ל – "אמונת" זה סדר זרעים", ופירש"י שעל אמונת אדם סומכין שיפריש מעשרותיו כראוי. וכן איתא שם בגמרא תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו לעמי הארץ ופרש"י שלא נמסרו לבית דין לימנות שומרים והאמינה תורה את כל אדם עליהן. ורוב הסדר מיירי במתנות אלו. לכך העמיד ע"ד פרקים כמנין עד, לומר שהקב"ה הוא עד בדבר אם לא תפריש כל מתנותיך כראוי, הוא עד ליפרע ממך. וכההוא עובדא דאיתא בתוספות מסכת תענית דף ט'. והנגלה והנסתר הוא הכל טעם אחד, שהקב"ה זן את עולמו בחסד ולכך ציוה להפריש המתנות כולן לגמול חסד עם הכהנים והלוים והעניים לכך יש ע"ד פרקים כמנין בחסד. וידוע שיש לשם הוי"ה ב"ה ד' מילוין. ומילוי אחד ביודי"ן עולה ע"ב כמנין חסד. והוסיף ב' פרקים כמנין בחסד לכונה הנ"ל. ועיין עוד לקמן מה שאכתוב בזה.

ובסדר מועד יש פ"ח פרקים. כי איתא בתפלה הנ"ל כשהוא לומד סדר מועד יאמר "והריני בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר שבו שם אלהים". לכך תיקון פ"ח פרקים כמנין באלהים, להורות שסדר זה הוא בגבורה שבו שם אלהים. ובזה מיושב שלכך נקרא סדר מועד בלשון יחיד, ולא כן כל הסדרים שנקראים בלשון רבים, ולכונה זו ניחא מאוד, שתיבת מועד בגימטריא ק"כ כנגד ק"ך צירופי שם אלהים כידוע.

עוד טעם ב' שסידר פ"ח פרקים בזה הסדר. דידוע שכ"ד פרקים מסכת שבת המה נגד כ"ד קישוטין כלה העליונה, ונגד כ"ד צירופי אדני כידוע. נשאר ס"ד פרקים כמנין דין. שכל המועדים המה ימי דין כדאיתא במסכת ראש השנה. גם מילוי ב' בשם הוי"ה ב"ה עולה ס"ג ושם זה הוא בבינה, אימא עילאה. וכל המועדים באים משם בסוד הפסוק "א'לה מ'ועדי י'הוה" - ר"ת אמי. ולכן יום טוב בגימטריא ע"ג כמנין מילוי שם ס"ג עם י' אותיות כידוע. לכך סידר בסדר מועד, מלבד מסכת שבת, ס"ד פרקים נגד שם ס"ג עם הכולל.

נמצא הולכין הסדרים כסדר: סדר זרעים נגד מילוי שם ע"ב, וסדר מועד נגד מילוי שם ס"ג. וסדר נשים נגד מילוי שם מ"ה כאשר יבואר. והכל לתקן הנוקבא דז"א שהיא שם ב"ן.

ובסדר נשים יש ע"א פרקים. כי איתא בתפלה הנ"ל כשלומד סדר נשים יאמר "הריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר", וידוע שבמידת תפארת הוא שם הוי"ה במילוי אלפין שהוא מ"ה. ולכך סידר בסדר זה ע"א פרקים כמנין הוי"ה מ"ה, להורות שסדר זה הוא בתפארת דנוקבא.

וכשתחשוב כל הפרקים שבג' סדרים שסימנם זמ"ן תמצא רל"ג פרקים כמנין ב' שמות הוי"ה אהי"ה במילוי יודין שהם ע"ב קס"א, כידוע עולים רגל. וגם כמנין ד' מילואים של שם הוי"ה שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן עולים רל"ב עם הכולל הוא רל"ג.

גם יש בשלשה סדרים אלו שלשים מסכתות כנגד שלשים אותיות שבג' מילואים ע"ב ס"ג מ"ה. שכבר כתבתי שסדר זרעים הוא נגד מילוי ע"ב, וסדר מועד הוא נגד מילוי ס"ג מלבד מסכת שבת, וסדר נשים הוא נגד מילוי מ"ה.

(פה מבואר הגמרא מאן דבעי למהוי חסידא)

ובסדר נזיקין יש גם כן ע"ד פרקים כמנין בחסד, כי איתא בתפלה הנ"ל כשלומד בסדר נזיקין יאמר "הריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר", וידוע שמידת נצח הוא בקו החסד, אחד מה' חסדים כידוע. ובזה מבואר הגמרא (בבא קמא ל, א) "מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דברכות. איכא דאמרי מילי דנזקין. איכא דאמרי מילי דאבות". כי שני סדרים אלו – סדר זרעים שתחלת המסכת ברכות הוא במידת חסד, וסדר נזיקין שבו נכלל אבות הוא בנצח שהוא גם כן מידת חסד. לכן המקיים אותם הוא במדריגת חסיד, שחסידים שורש נשמתייהו ממידת חסד כמבואר בזוהר ובתיקונים בכמה דוכתי.

ובסדר קדשים יש צ"א פרקים כמנין הוי"ה אדני. שזהו עיקר היחוד שעל ידי עבודת הקרבנות נעשה יחוד עליון כמבואר בזוהר שלכך נקרא "קרבן", שהקרבנות מקרבין ומיחדין כל המדות. ולכך יש בזה הסדר י"א מסכתות כנגד וה' שבשם הוי"ה שהם תפארת ומלכות, הוי"ה אדני כידוע.

וכשתחשוב תיבת קדשים עולה תנ"ד, וי"א מסכתות – הרי תס"ה. כמנין הוד נוקבא דזעיר. כי יש בתפלה הנ"ל כשלומד בסדר קדשים יאמר "הריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר".

ובסדר טהרות יש קכ"ו פרקים. שסדר טהרות הוא ביסוד דנוקבא, כמו שמבואר בתפלה הנ"ל הוא החותם שלה. וידוע שיש ששה חותמות הנזכרים בספר יצירה – יה"ו • יו"ה • הי"ו • הו"י • וי"ה • וה"י. וששה חותמות אלו עולים קכ"ו. וששה חותמות אלו המה בכתר עליון. ומילת טהרות בגימטריא כתר. לכך סידר בסדר טהרות שהוא גמר שיתא סדרי משנה קכ"ו פרקים כנגד ששה חותמות אלה.

ואם שגיתי ח"ו באיזה דברים מדברים הנ"ל – וה' הטוב יכפר (דה"ב ל, יח). ולענ"ד נראה שהמה דברים קרובים לאמת.

הרי לפניך טעם אחד על שסידר רבינו הקדוש תקכ"ד פרקים בשיתא סדרי משנה, שכל סדר וסדר העמיד במכוון לכונה שכתבתי.

ועוד אסדר לפניך ה' טעמים. בין הכל ששה טעמים נגד ששה סדרי משנה.

(פה מבואר עוד ה' טעמים על כלל מנין הפרקים בכל הש"ס)

טעם ב'. לכך ייסד רבינו הקדוש תקכ"ד פרקים במשניות, דידוע דמשניות היא סוד תורה שבע"פ, מידת מלכות נוקבא דז"א. וכמו שמבואר בתפלה הנ"ל. ובלימוד המשניות לשמה נותנין לה כח לייחדא בבעלה. ולכך יש תקכ"ד פרקים כמנין כח מלכות. ולכך פתח המשניות באות מ' פתוחה וסיים באות ם' סתומה. בסוד "מלכותך מלכות כל עולמים". ורבינו הקדוש דאתי מדוד המלך שמידתו מידת מלכות כידוע. וכשתכתוב מלכות במילוי – מ"ם למ"ד כ"ף וא"ו תי"ו – תמצא מכוון כמנין רבינו הקדוש. גם יעקב יוסף משה בגימטריא הכי הוה. שהמה כולם בסוד ו' שבשם. ורבינו הקדוש היה ניצוץ מיעקב אבינו ולכך נקרא רבי יהודה הנשי"א – נוטריקון ה"וא נ"יצוץ ש"ל י"עקב א"בינו. ולכך סידר ששה סדרים נגד ו' משם שהוא תפארת, לייחד תפארת ומלכות. ודו"ק.

טעם ג' למה סידר תקכ"ד פרקים, להורות שכל עולמות לא נבראו אלא בשביל תורה שבכתב ותורה שבע"פ. וידוע דהעולם הוא מהלך ת"ק שנה ונברא בששת ימי בראשית, ומה היה העולם חסר - מנוחה, בא שבת בא מנוחה, ולכך סידר ת"ק פרקים נגד העולם שהוא מהלך ת"ק שנברא בששה ימים. ומסכת שבת הוא כ"ד פרקים כנגד יום השבת שהוא כ"ד שעות.

טעם ד' למה סידר תקכ"ד פרקים. דידוע מה שדרשו בפסוק "כי יתנו בגוים עתה אקבצם", שקאי אלימוד משניות, אם כולם יתנו עתה אקבצם ויבא משיח צדקינו לקבצינו, ולכך יש תקכ"ד כמנין מלך משיח בן דויד, מלא יו"ד. ולכך פתח באות מ' וסיים באות מ' לרמוז מ"לך מ"שיח, שיבא במהרה בימינו אנס"ו.

טעם ה' מעין זה. דבלא פרק "שנו חכמים" המה תקכ"ג פרקים, וכבר כתבנו שעל ידי לימוד המשניות לשמה נזכה לביאת משיח צדקינו. וידוע דתרין משיחין הן, משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. ומבואר בספר עשרה מאמרות בחלק ד' ממאמר חיקור דין פט"ז דמשיח בן יוסף יהיה גלגול יהונתן בן שאול המלך, ע"ש שהאריך בזה. ולכך סידר רבינו הקדוש תקכ"ג פרקים כמנין יהונתן, וב' יתירין כנגד ב' משיחין. ולכך התחיל במ' וסיים במ'. וזהו סוד הפסוק שאמר יהונתן לדוד (ש"א כג, יז) "ואני אהיה לך למשנ"ה", דייקא.

טעם ו' על תקכ"ג פרקים. דאיתא במסכת כתובות (דף סב:) דרבינו הקדוש היינו רבי אתי מן שפטיה בן אביטל אשת דוד. וכשתמנה שפטיה בן אביטל א' דוד תמצא מכוון תקכ"ג. ואות א' נוטריקון - אשת. או מגזע שפטיה מכוון תקכ"ד.

הרי לך ששה טעמים נפלאים על מנין הפרקים של כל המשניות שהמה בכונה מכוונת, לא במקרה. שהרי כמה פרקים גדולים שהיה יכול לחלק לשנים, וכן להיפוך שהיה יכול לעשות משתים אחת.

(פה מבואר טעם על קריאת שם זרעים ועל מנין מסכתות שבה)

ועתה אכתוב בע"ה על מילת מסכת. מצאתי ששה פירושים. ומה שאוסיף נופך משלי בע"ה. גם על קריאת שם הסדר זרעים וגם יש בסדר זה י"א מסכתות. יש טעם נכון. שכל כונת רבינו הקדוש לחבר תורה שבע"פ עם תורה שבכתב, ת"ת ומלכות, והמה סוד ו"ה שבשם. לכך העמיד י"א מסכתות. וכבר ידוע שעיקר היחוד על ידי מידת יסוד. ולכך קרא שם הסדר "זרעים", היינו ב' תיבות – זרע ים, שהמה יסוד ומלכות כידוע שעל ידי המצות שמקיימין בזרע הארץ המבוארים בסדר זה נעשה יחוד למעלה.

בקריאת שם "מסכת". הביא התי"ט בשם ספר חסידים שהוא מלשון אריגה, שבכל מסכתא הוא אורג כל הלכות ודינים השייכים לענין זה כמו אורג בגד. ולדבריו יש לקרות המ' כפתח ותי"ו רפה. והתי"ט כתב שנראה לו שהוא מלשון "מָסְכה יינה" (משלי ט, ב). וכתב לדבריו יש לקרות המ' בשוא על משקל גְּברת. גם לדעתו יש לקרות התי"ו רפה אבל אי קרינן מסכתא הת' דגש על משקל גבירתה.

והרמ"ז מביא בשם מוסיף ערוך שהוא מלשון שמועה כמו "הסכת ושמע" (דברים כז, ט). גם לדעתו התי"ו רפה. והרמ"ז בעצמו כתב שהוא מלשון נסיכה ושררה וסימנך מתניתא מלכתא. עוד כתב שתיבת מסכת בגימטריא תק"ך. ועם ד' אותיות היא תקכ"ד כמנין הפרקים. ואני מוסיף על דבריו שב' פירושים שלו המה לאחדים. דרבי דאתי מדוד קרא לכבודו תיבת מסכת שהיא בגימטריא מלכות דויד, מלא יו"ד. וד' אותיות המה כנגד ד' אותיות "דויד". והוא מעין טעם ב' שכתבתי למעלה על תקכ"ד פרקים לתקן מידת מלכות.

ובספר לקט הקמח כתב שהוא מלשון מסך שעושין לפני הפתח, שתורה שבע"פ היא הפתח ליכנוס לתורה שבכתב. ואני אומר, יוכל להיות שכל הפרושים אמת.

ועיקר כונתו של רבינו הקדוש לתקן מידת מלכות של מעלה, נוקבא דז"א, היא השכינה, וממנה נמשכה מלכות בית דוד. ורמז לדבר דוד בן ישי בגימטריא שכינה עם הכולל. ומדה זו היא בית שער לתורה שבכתב שהוא ז"א, בסוד "זה השער לה'", ומדה זו נקראת "אדני". וכשתכתוב אדני במילוי – אלף דלת נון יוד – בגימטריא תרעא, תרגום של שער. וכשלומדים משניות לשמה נותנין כח למדה זו ליחדא בבעלה ת"ת. ורמז לדבר - משניות בגימטריא ת"ת ו'. ואין להאריך כאן יותר.

ואחת שאלתי ואותה אבקש מאת ה', שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולייחד תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ולא ימושו מפי ומפי זרעי וזרע זרעינו עד עולם. אמן נצח סלה ועד.

בענין התחלת במס' ברכות כבר קדמוני באיזה טעמי לשבח אבל תראה עוד מה שאכתוב בע"ה במשנה א'.